

Петро А. Овчар¹, Надія Г. Срібна-Самбор²
**АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД СУЧАСНОГО СТАНУ
СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ**

Стаття присвячена аналітичному огляду сучасного стану страхового ринку України. Страховий ринок, що ефективно функціонує - це невід'ємна частина ринкової економіки країни. Під час широкого діапазону ризиків, а також непевності страхові компанії повинні надати страховий захист, що виправдав себе, юридичним та фізичним особам для сприяння їхньому ефективному функціонуванню, а також забезпечувати їхню впевненість у майбутньому. Стійкість та надійність страхових компаній є досить важливою передумовою їх виживання та запорукою того, що їх місії та стратегічні цілі матимуть успішну реалізацію

В статті здійснено огляд результатів діяльності основних компаній на страховому ринку України. Встановлено, що станом на 30.06.2022 року загальний обсяг активів страховиків порівняно з початком року (до військової агресії), майже не змінився (+2,2%) і склав 65,7 млрд. грн. При цьому, за вказаний період кількість страховиків скоротилася – з 155 (01.01.2022 р.) до 142 (01.07.2022 р.).

В цілому, склад учасників ринку, що працюють в сегменті страхування життя в Україні, не змінився

Протягом останніх місяців страховий ринок демонстрував відновлення показників діяльності порівняно із першим шоковим місяцем війни, поступово налагоджуються операційні та управлінські процеси, скорочується просідання показників. В середньому обсяги страхового ринку поп-life скоротилися на 25% порівняно із 40-50% у перші місяці військової агресії, при цьому падіння обсягів страхових виплат залишається співмірним (-26%).

Зроблено висновок, що для підтримання позитивних тенденцій, що сформувалися на ринку, Національний банк України слідкуватиме за дотриманням страховиками вимог до належного та своєчасного розкриття інформації про свій фінансовий стан, обов'язкових фінансових нормативів, а також належним виконанням страховиками зобов'язань за укладеними договорами страхування.

Ключові слова: страховий ринок, фінансова надійність, управління страховою компанією.

Табл. 2. Літ. 12.

DOI: 10.32752/1993-6788-2023-1-259-51-56

Petro A. Ovchar, Nadia G. Sribna-Sambor
**ANALYTICAL REVIEW OF THE CURRENT STATE
INSURANCE MARKET OF UKRAINE**

The article is devoted to an analytical review of the current state of the insurance market of Ukraine. An effectively functioning insurance market is an integral part of the country's market economy. In times of wide range of risks as well as uncertainty, insurance companies must provide proven insurance protection to legal entities and individuals to facilitate their efficient functioning and ensure their confidence in the future. The stability and reliability of insurance companies is a very important prerequisite for their survival and a guarantee that their missions and strategic goals will be successfully implemented

The article reviews the results of the activities of the main companies in the insurance market of Ukraine. It was established that as of June 30, 2022, the total amount of insurers' assets com-

¹ National Academy of Management. Ukraine.

² National Academy of Management. Ukraine.

pared to the beginning of the year (before the military aggression) almost did not change (+2.2%) and amounted to UAH 65.7 billion. At the same time, during the specified period, the number of insurers decreased - from 155 (January 1, 2022) to 142 (July 1, 2022).

In general, the composition of market participants working in the life insurance segment in Ukraine has not changed.

In recent months, the insurance market has demonstrated a recovery in activity indicators compared to the first shock month of the war, operational and management processes are gradually being adjusted, and the decline in indicators is reducing. On average, the volume of the non-life insurance market decreased by 25% compared to 40-50% in the first months of the military aggression, while the decline in the volume of insurance payments remains commensurate (-26%).

It was concluded that in order to maintain the positive trends that have formed in the market, the National Bank of Ukraine will monitor the insurers' compliance with the requirements for proper and timely disclosure of information about their financial status, mandatory financial standards, as well as the insurers' proper fulfillment of their obligations under concluded contracts insurance.

Keywords: insurance market, financial reliability, insurance company management.

Peer-reviewed, approved and placed: 16.01.2023.

Постановка проблеми. Страховий ринок, що ефективно функціонує - це невід'ємна частина ринкової економіки країни. Під час широкого діапазону ризиків, а також непевності страхові компанії повинні надати страховий захист, що виправдав себе, юридичним та фізичним особам для сприяння їхньому ефективному функціонуванню, а також забезпечувати їхню впевненість у майбутньому. Стійкість та надійність страхових компаній є досить важливою передумовою їх виживання та запорукою того, що їх місії та стратегічні цілі матимуть успішну реалізацію.

В умовах підвищеної небезпеки та ризиків в зовнішніх впливів на економіку держави страхування стає джерелом внутрішніх інвестиційних надходжень та прибутковим бізнесом на ринку капіталу, а також засобом зниження непередбачуваності в майбутньому, що особливо важливо в умовах ринкової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження управління фінансовою надійністю страхових компаній вивчали: Братюк В.П., Кисільов І. Ю., Нагайчук Н. Г., Олійник В. М., Ткаченко Н. В., Шірінян Л. В. та інші. Інформаційною базою дослідження є Закон України «Про страхування» [5], Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [6], Розпорядження Державної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України, навчальні посібники, монографії та публікації з предмету дослідження.

Мета дослідження. Метою статті є визначення методичних підходів до оцінки надійності страхових компаній та аналіз сучасного стану страхового ринку України.

Основні результати дослідження. На діяльність усіх фінансових інвестицій національної економіки, в тому числі й страхових компаній, суттєві впливи мають зовнішні загрози. Вплив пандемії Covid-19 спровокував значні фінансові втрати діяльності національних та світових компаній. Під час кризи 2019–2021 років страхові компанії, чиї страхові послуги, у тому числі й

медичні, стали надзвичайно актуальними та зуміли, навіть, покращити свої фінансові результати.

Застосування сучасного інструментарію економіко-математичного моделювання, на основі кластерного аналізу [8] дозволяє згрупувати компанії за фінансовими показниками, а це, в свою чергу, зможе покращити синергетичний зв'язок у плані обміну новими технологіями, інноваціями в сфері страхування всіх видів послуг, у тому числі й медичний, що зараз є надзвичайно актуальними. [10]

Слід запропонувати ввести на законодавчому рівні обов'язкове медичне страхування населення України, оскільки, як показує досвід, при зовнішніх загрозах у вигляді пандемій, національна медична система не готова до таких викликів. В той час, якби медичну систему було підготовано зі страхових фондів, рівень надання послуг та оплати медичного персоналу міг бути значно вищим.

Тому, моніторинг та удосконалення діяльності страхових компаній України є пріоритетним напрямком вирішення питання фінансування медичної сфери національної системи охорони здоров'я. Він дає можливість розглядати активи страхових компаній, як внутрішні інвестиції у регіональному та національному масштабах.

Стан страхового ринку є важливим чинником розвитку соціально-економічної сфери. Страхування має суттєвий вплив на соціально-економічну стабільність суспільства, оскільки страховий ринок - це механізм захисту матеріальних та нематеріальних цінностей.

Зважаючи на значущість страхування у соціально-економічному розвитку держави, у діяльності суб'єктів, що господарюють та громадян виникає необхідність детальніше розглянути стан та проблеми розвитку страхового ринку. Сучасні умови функціонування страхового ринку характеризують наступні негативні явища: обмеженість ресурсів, відтік капіталу, нагромадження ризиків. В таких умовах, актуальним є визначення рівня фінансової безпеки страхового ринку та розробка заходів із її забезпечення [7].

Станом на 30.06.2022 року загальний обсяг активів страховиків порівняно з початком року (до військової агресії), майже не змінився (+2,2%) і склав 65,7 млрд. грн. При цьому, за вказаний період кількість страховиків скоротилася — з 155 (01.01.2022 р.) до 142 (01.07.2022 р.).

Таблиця 1. Огляд результатів діяльності основних компаній на страховому ринку України, [1, с. 71]

?	Страховик	Валові премії, тис. грн.	Темп росту, %
1	МЕТЛАЙФ	941 968	-1,30
2	ТАС	247 555	-31,23
3	УНІКА ЖИТТЯ	220 124	-12,91
4	PZU УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	205 581	-31,22
5	ARX LIFE	136 954	-13,92

Протягом дії воєнного стану страховики те тільки не зменшили, а, навіть, наростили обсяги ліквідних активів — з 14,9 млрд. грн. до 17,2 млрд. грн (+15%).

Приріст відбувся переважно за рахунок збільшення обсягів коштів, що розміщені у банках іноземних банківських груп з 5,1 млрд. грн. до 7,7 млрд. грн. (+51%).

Таблиця 2. Розмір виплат та викупних сум основних компаній на страховому ринку України, [1, с. 71]

?	Страховик	Виплати, тис. грн.	Викупна сума
1	МЕТЛАЙФ	142 929	142 929
2	ТАС	79 693	25 162
3	ARX LIFE	24 095	28
4	PZU УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	20 708	8 514
5	УНІКА ЖИТТЯ	16 142	12 315

У структурі розподілу коштів страховиків між групами банків відбулися зміни на користь саме банків іноземних банківських груп.

На ринку України станом на 1 вересня 2022 року працюють 140 страховиків, 13 з них — це компанії зі страхування життя.

На початку війни ринок покинули 5 страховиків-учасників сегменту non-life. Ще трьом страховикам ліцензії було анульовано, як захід впливу. Один страховик за власним бажанням залишив ринок та ще один страховик не отримав жодної ліцензії на здійснення страхової діяльності.

В цілому, склад учасників ринку, що працюють в сегменті страхування життя в Україні, не змінився.

Операції вихідного перестрахування станом на перше півріччі 2022 року, порівняно з аналогічним періодом минулого року, понизилися вдвічі — з 4,7 млрд грн до 2,3 млрд грн.

Перестрахування в межах країни зменшилося вчетверо — з 1,9 млрд грн до 0,5 млрд грн. В загальних страхових преміях частка вихідного перестрахування скоротилася з 19% до 13%.

В той же час міжнародні страховики значною мірою збільшили права вимоги до перестраховиків. Тому, формування резервів не завдало негативного впливу на прибутковість ринку.

Драйвером підтримки страхового бізнесу стала «Зелена картка». За період війни цей вид страхування зріс на 76%. Якщо станом на 1 липня 2021 року у структурі страхового портфеля цей вид страхування становив 0,9 млрд. грн., то на 1 липня 2022 року — 1,5 млрд. грн.

Станом на перше півріччя 2022 року в Україні 44% (7,6 млрд грн) страхових премій складало автострахування («автоцивілка», «Зелена картка», КАСКО). Поряд зі зменшенням обсягів наданих послуг частка саме цих видів

страхування в загальному портфелі змогла, навіть, збільшитись. У першому півріччі 2021 року цей показник становив 36% (8,9 млрд грн). [12]

Протягом останніх місяців страховий ринок демонструє відновлення показників діяльності порівняно із першим шоківим місяцем війни, поступово налагоджуються операційні та управлінські процеси, скорочується просідання показників. В середньому обсяги страхового ринку non-life скоротилися на 25% порівняно із 40-50% у перші місяці військової агресії, при цьому падіння обсягів страхових виплат залишається співмірним (-26%).

Для підтримання позитивних тенденцій, що сформувалися на ринку, Національний банк України слідкуватиме за дотриманням страховиками вимог до належного та своєчасного розкриття інформації про свій фінансовий стан, обов'язкових фінансових нормативів, а також належним виконанням страховиками зобов'язань за укладеними договорами страхування. Крім того, здійснюватиметься оперативний моніторинг критичних показників діяльності страховиків та проводитимуться спеціалізовані дослідження ринку.

Висновки. Російська повномасштабна агресія, що розпочалася 24.02.2022 року, суттєво вплинула на сучасний стан страхового ринку України та на діяльність страховиків, оскільки спровокувала ситуацію колосальної невизначеності для ведення бізнесу, а також небезпеки для життя та здоров'я співробітників.

Війна стала причиною появи стратегічних ризиків таких, як: неможливість роботи вітчизняних страхових компаній на тимчасово окупованих територіях України, зменшення об'ємів діючого та нового бізнесу, унеможливлення укладання нових та сплати премій за діючими договорами перестрахування.

Країна-агресор систематично обстрілювала об'єкти критичної інфраструктури, що мало істотний вплив на бізнес процеси страхового ринку, а також виконання функціональних обов'язків співробітниками.

Незважаючи на всі перераховані вище ризики і фактори на страховому ринку було організовано безперервне функціонування всіх бізнес процесів у 2022 році, тим самим було забезпечено виконання своїх зобов'язань перед клієнтами та партнерами.

1. Журнал Insurance TOP підвів підсумки та назвав лідерів страхового ринку України за I півріччя 2022. <https://insurancebiz.org/news/detail.php?ID=8624>

2. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Офіційний сайт / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/>

3. Основні напрями реформування пенсійного забезпечення в Україні/Схвалено Указом Президента України від 13.04.1998 р. №291/98. / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.zakon.nau.ua>

4. Про недержавне забезпечення: закон України від 09.07.2003 №1057-IV/[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/1057-15>

5. Про страхування: закон України від 07.03.1996 / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

6. Про недержавне забезпечення: закон України від 09.07.2003 №1057-IV/[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/1057-15>

7. Яворська Т.В. Концептуальні положення гарантування безпеки страхових компаній в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 4. С. 668–673.

8. Біла Л.М., Ліснічук О.А. Формування фінансових ресурсів підприємницьких кластерів:

світовий досвід та вітчизняна практика. Інноваційна економіка. 2017. № 3–4. С. 191–196. URL: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/doc/1423/1/1281_IR.pdf.

9. Васильєва Л. В. Методика розв'язання задачі групування багатомірних об'єктів за допомогою кластерного аналізу. Фізико-математична освіта: науковий журнал. 2017. Вип. 3 (13). С. 31–34. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/metodika-rozv-yazannya-zadachi-grupuvannya-bagatomirnih-ob-ektiv-za-dopomogoyu-klasterного-analizu/viewer>

10. Лотиш О. Я. Кластерний аналіз в сегментації галузі. Вісник Одеського національного університету. Економіка. 2019. Том 24. Вип. 5 (78). С. 37–42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/5-78-6>

11. Пономаренко І. В., Бойко Д. Ю. Методичні засади використання кластерного аналізу. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. Вип. 5 (16). С. 267–270. URL: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/index.php/16-2018-ukr>

12. Рейтинг страхових компаній 2021. URL: <https://mind.ua/publications/20228044-rejting-strahovihkompanij-2021>

1. Zhurnal Insurance TOP pidviv pidsumky ta nazvav lideriv strakhovoho rynku Ukrainy za 1 pivrichchia 2022. <https://insurancebiz.org/news/detail.php?ID=8624>

2. Natsionalna komisija, shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuvannia u sferi rynkiv finansovykh posluh. Ofitsiyni sait / [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.dfp.gov.ua/>

3. Osnovni napriamy reformuvannia pensiinoho zabezpechennia v Ukraini/Skhvaleno Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 13.04.1998 r. №291/98. / [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.zakon.nau.ua>

4. Pro nederzhavne zabezpechennia: zakon Ukrainy vid 09.07.2003 №1057-IV/[Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/1057-15>

5. Pro strakhuvannia: zakon Ukrainy vid 07.03.1996 / [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.rada.gov.ua>.

6. Pro nederzhavne zabezpechennia: zakon Ukrainy vid 09.07.2003 №1057-IV/[Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/1057-15>

7. Iavorska T.V. Kontseptualni polozhennia harantuvannia bezpeky strakhovykh kompanii v Ukraini. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. 2015. № 4. S. 668–673.

8. Bila L.M., Lisnichuk O.A. Formuvannia finansovykh resursiv pidpriemnytskykh klasteriv: svi-tovyi dosvid ta vitchyzniana praktyka. Innovatsiina ekonomika. 2017. № 3–4. С. 191–196. URL: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/doc/1423/1/1281_IR.pdf.

9. Vasyliieva L. V. Metodyka rozv'iazannia zadachi hrupuvannia bahatomirnykh obiektiv za dopomo-hoiu klasterного analizu. Fyzyko-matematychna osvita: naukovyi zhurnal. 2017. Vyp. 3 (13). С. 31–34. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/metodika-rozv-yazannya-zadachi-grupuvannya-bagatomirnih-ob-ektiv-za-dopomogoyu-klasterного-analizu/viewer>

10. Lotysh O. Ya. Klasternyi analiz v sehmentatsii haluzi. Visnyk Odeskoho natsionalnoho universyte-tu. Ekonomika. 2019. Tom 24. Vyp. 5 (78). С. 37–42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/5-78-6>

11. Ponomarenko I. V., Boiko D. Yu. Metodychni zasady vykorystannia klasterного analizu. Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia. 2018. Vyp. 5 (16). С. 267–270. URL: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/index.php/16-2018-ukr>

12. Reitynh strakhovykh kompanii 2021. URL: <https://mind.ua/publications/20228044-rejting-strahovihkompanij-2021>